บทที่ 3

อุปกรณ์และวิธีการทดลอง

3.1 สารเคมีและอุปกรณ์

3.1.1 สารเคมี

ชื่อสารเคมี	เกรด	ยี่ห้อผลิตภัณฑ์
2 – Ethoxyethanol (Ethylene glycol monoethyl ether)	purified grade	Merk
2 - Ethylbutyric acid	analytical reagent	Merk
Acetone	analytical reagent	Merk
Alcohol	analytical reagent	J. T. Baker
Boric acid (H_3BO_4)	analytical reagent	Merk
Bromcresol green	analytical reagent	Merk
Bromothymal blue indicator	analytical reagent	Merk
Cetyl trimethyl ammonium bromide (CTAB)	technical grade	Merk
Copper sulphate ($CuSO_4$)	analytical reagent	Merk
Disodium ethylene diamine – tetra acetate (EDTA)	analytical reagent	Merk
Distilled water	deionized water	-
Hydrochloric acid (HCl)	analytical reagent	BDH
Hydrogen peroxide (H_2O_2)	medical extra grade 35%	Merk
Kieselgur	analytical reagent	Merk
Methyl red indicator	analytical reagent	BDH
Phosphoric acid (H_3PO_4)	analytical reagent	BDH
Potassium carbonate (K_2CO_3)	analytical reagent	Merk
Potassium hydroxide (KOH)	analytical reagent	Merk

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

ชื่อสารเคมี	เกรด	ยี่ห้อผลิตภัณฑ์
Potassium sulphate (K_2SO_4)	analytical reagent	Merk
Pumice stone	analytical reagent	BDH
Sodium borate decahydrate ($Na_2B_4O_710H_2O$)	analytical reagent	Merk
Sodium hydroxide (NaOH)	analytical reagent	Merk
Sodium louryl sulphate	analytical reagent	Merk
Sulphuric acid (H_2SO_4)	analytical reagent	BDH
Tashiro indicator	analytical reagent	Riedel. De Haen
Titanium oxide (TiO_2)	analytical reagent	Riedel. De Haen

3.1.2 อุปกรณ์ และเครื่องมือ

ชื่ออุปกรณ์และเครื่องมือ	รุ่น/โมเดล	บริษัท
Gas Chromatograph	GC – 14B	SHIMADZU
กระดาษกรอง	No. 40	Whatman®
กระดาษฟอยส์	DIAMOND®	RMC
กระบอกตวง 100 มล. (cylinder)	-	Witeg
ขวดก้นกลม (round bottom flask)	-	SCHOTT DURAN
ขวดกรองรูปชมพู่ 1000 มล. (suction flask)	No. 27060	Kimax
ขวดชมพู่ 250 มล. (erlenmeyer flask)	No. 26500	Kimax
เครื่องกลั่นโปรตีน	315	Buchi
เครื่องชั่งไฟฟ้า (ทศนิยม 3 ตำแหน่ง)	P 163	Mettler
เครื่องดูดสูญญากาศ (suction)	VDE 0530	W.Krannich
เครื่องไทเทรต	NW 25 mm	BRAND
เครื่องบดตัวอย่างอาหาร	4	Thomass-willey
เครื่องย่อยโปรตีน	12	Buchi
เครื่องย่อยเยื่อใย	-	LAB CON CO®
เครื่องวัดค่าความเป็นกรด-ด่าง	678 EP/KF	Metrohm
เครื่องสกัดไขมัน	EV 1	Gerhardt
ซอคเลท (soxhlet)	Ex 5/55	Quickfit

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Chiang Mai University

ชื่ออุปกรณ์และเครื่องมือ	รุ่น/โมเดล	บริษัท
ไซริงค์ 10 มล.	-	NIPRO®
ตู้อบ 100 °C (oven)	TV 30 U	Memmert
เตาเผา 550 °C (muffle furnace)	Mr 260E	Heraeus Hanau
ถ้วยกระเบื้องเคลือบ	109	Haldenwanger
ถ้วยกระเบื้องเคลือบ (porcelin crucible)	101 - 5	HCT
โถดูดความชื้น	GL 32	Glasswerk Werthein
ทิมเบิล (thimble)	No. 2800258	Whatman
บีกเกอร์ 600 มล.	-	PYREX
บุชเนอร์ฟันเนล (buchner funnel)	127 – 2a	Haldenwanger
หม้อปรับความดัน (autoclave)	No. 1925x	AllAMERICAN
หลอดย่อยโปรตีน (digestion tube)	-	Buchi

3.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมี (Chemical composition analysis)

ศึกษาองค์ประกอบทางเคมี และคุณค่าทางโภชนะของกากข้าวมอลต์แห้งและอาหารทดลองที่ผสมกากข้าวมอลต์แห้งทั้ง 4 ระดับคือ 0 20 30 และ 40 เปอร์เซ็นต์ ระดับโปรตีนหยาบ (CP) 14 เปอร์เซ็นต์ (ร้อยละของวัตถุแห้ง)

3.2.1 **วิธีวิเคราะห์แบบ Proximate analysis** สำหรับการวิเคราะห์โภชนะซึ่งประกอบด้วย วัตถุแห้ง (DM) อินทรียวัตถุ (OM) โปรตีนหยาบ (CP) ไขมัน (EE) และเถ้า (ash) (A.O.A.C., 2000)

3.2.2 **วิธีวิเคราะห์แบบ Detergent method** สำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างของพืชได้แก่ เยื่อใยที่ละลายในด่าง (NDF) เยื่อใยที่ละลายในกรด (ADF) และลิกนิน (ADL) (Van Soest, 1982)

ส่วนประกอบของอาหารทดลองที่ผสมกากข้าวมอลต์แห้งทั้ง 4 ระดับ ดังแสดงในตาราง วัตถุดิบหลักที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ข้าวโพดบด มันเส้น กากถั่วเหลือง โดยให้กากข้าวมอลต์แห้งเป็นแหล่งโปรตีนหยาบทดแทนกากถั่วเหลืองในสูตรอาหาร

ตาราง 5 ส่วนประกอบของวัตถุดิบ ต้นทุนต่อกิโลกรัม ร้อยละของโปรตีนหยาบ และโภชนะย่อยได้รวม (total digestible nutrients, TDN) จากการคำนวณของอาหารทดลองที่ผสมกากข้าวมอลต์แห้งทั้ง 4 ระดับ

	0% DMR	20% DMR	30% DMR	40% DMR
Corn (%)	15.00	15.00	15.00	15.00
Cassava (%)	50.49	39.79	34.43	29.08
Soybean Meal (%)	31.01	21.71	17.07	12.42
Dried malt residue (%)	0.00	20.00	30.00	40.00
Dicalcium-P (%)	2.00	2.00	2.00	2.00
Salt (%)	1.00	1.00	1.00	1.00
Premix (%)	0.50	0.50	0.50	0.50
Price (Baht/kg)	5.78	5.18	4.89	4.59
Calculated CP (%)	16.00	16.00	16.00	16.00
TDN (%)	78.09	75.36	73.99	72.62

3.3 การศึกษาการสลายตัวของโภชนะภายในกระเพาะหมักโดยวิธีใช้ถุงไนล่อน (*In situ/In sacco* rumen degradability techniques)

ศึกษาการสลายตัวของกากข้าวมอลต์แห้ง และอาหารทดลองที่ผสมกากข้าวมอลต์แห้งทั้ง 4 ระดับภายในกระเพาะหมักของโคนมด้วยวิธีการ *In situ / In sacco* techniques โดยการใช้ถุงไนล่อนตามวิธีการของ Ørskov and McDonald (1979)

3.3.1 วิธีการทดลอง

เตรียมตัวอย่างอาหารทดลองโดยบดผ่านตะแกรงขนาด 2 มิลลิเมตร ใช้ถุงไนล่อนที่มีขนาดรู (pore size) 40-60 ไมครอน (µm) และมีขนาดถุง 70x150 มิลลิเมตร (ภาพ 8) ก่อนบรรจุตัวอย่างอาหารทดลองอบถุงไนล่อนที่อุณหภูมิ 60 องศาเซลเซียส นาน 24 ชั่วโมง จากนั้นนำมาทิ้งให้เย็นในโถดูดความชื้น จดบันทึกน้ำหนักถุง (W_1) ชั่งตัวอย่างประมาณ 3 กรัม (W_2) ใส่ถุงไนล่อนมัดติดกับท่อยางที่มีเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร ขนาดความยาวประมาณ 40 เซนติเมตร แล้วนำไปบ่ม (incubate) ในกระเพาะหมักของโคนม (ภาพ 9) ตามวิธีการ complete exchange method (เอกสิทธิ์, 2541) ที่ชั่วโมงต่าง ๆ คือ 0 2 4 8 16 24 36 และ 48 ชั่วโมง เมื่อครบกำหนดเวลานำถุงไนล่อนที่มีตัวอย่างออกจากกระเพาะหมักไปล้างในภาชนะที่มีน้ำไหลตลอดเวลาเพื่อชะเอาเศษอาหารที่ติด

บริเวณภายนอกถุงออกให้หมด สำหรับถุงไนล่อนที่ 0 ชั่วโมง (washing loss) นั้น ให้นำไปแช่น้ำอุ่นอุณหภูมิ 39 องศาเซลเซียส ประมาณ 30 นาที จากนั้นนำถุงไนล่อนที่มีตัวอย่างอาหารทั้งหมดไปล้างด้วยเครื่องซักผ้าแกนนอนประมาณ 15 นาที แล้วจึงนำไปอบที่อุณหภูมิ 60 องศาเซลเซียส นาน 48 ชั่วโมง และนำมาใส่โถดูดความชื้น ชั่งน้ำหนักที่เหลือ (W_3) นำค่าที่ได้ไปคำนวณหาเปอร์เซ็นต์ของวัตถุแห้งและโปรตีนที่สลายตัวในกระเพาะหมักโคนม (% dry matter/crude protein disappearance)

$$\%DM/CP\ disappearance = \frac{(W_1+W_2+W_3)}{W_2} X\ 100$$

เมื่อ W_1 = น้ำหนักถุง (กรัม)

W_2 = น้ำหนักตัวอย่างอาหารเริ่มต้น (กรัม)

W_3 = น้ำหนักถุง และอาหารตัวอย่างหลังบ่ม (กรัม)

นำค่า % DM และ CP disappearance ที่ชั่วโมงบ่มต่างๆ ไปเข้าสมการที่เสนอโดย Ørskov and McDonald, (1979) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป NEWAY

$$P = a + b\ (1 - e^{-ct})$$

เมื่อ P = ค่าการสลายตัวได้ที่ช่วงเวลาต่างกัน (%)

a = ส่วนที่ละลายได้ทันที (%)

b = ส่วนที่ไม่ละลายแต่สามารถเกิดการหมักย่อยได้ (%)

e = $\log_{10}$

c = อัตราการสลายตัวของ b

t = ช่วงระยะเวลาต่างๆ

นำค่าพารามิเตอร์ (A, B และ c) ที่คำนวณได้จากโปรแกรมมาทำนายค่าปริมาณวัตถุแห้งที่สัตว์กินได้ (dry matter intake, DMI) วัตถุแห้งย่อยได้ที่สัตว์ได้รับ (digestible dry matter intake, DDMI) และอัตราการเจริญเติบโต (growth rate) และค่าดัชนีบ่งชี้ (index value) ตามสมการที่เสนอโดย Shem *et al.* (1995)

DMI (kg/d) = - 8.286 + 0.266A + 0.102B + 17.696c

DDMI (kg/d) = - 7.609 + 0.219A + 0.080B + 24.191c

Growth rate = - 0.649 + 0.017A + 0.006B + 3.870c

Index value = A + 0.38B + 66.5c

ภาพ 8 การเตรียมถุงไนล่อนสำหรับวัดการสลายตัวของโภชนะในกระเพาะหมักโคนม

ภาพ 9 วิธีการหย่อนถุงไนล่อนเพื่อบ่ม (incubate) ในกระเพาะหมักโคนม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

3.3.2 สัตว์ทดลอง

สำหรับสัตว์ทดลองที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือโคนมระยะแห้งนม (dry cow) และไม่ให้ผลผลิต ลูกผสมพันธุ์พื้นเมือง x โฮลสไตน์ฟรีเซี่ยน เพศเมีย อายุ 4-7 ปี จำนวน 4 ตัว น้ำหนักตัว 380 ± 74 กิโลกรัม ที่ได้รับการเปิดท่อทางเดินอาหารบริเวณกระเพาะหมักโดยการเจาะกระเพาะฝัง Rumen fistula บริเวณสวาป (swap) ด้านซ้ายของตัวโค (ทัศนีย์ และเทอดชัย, 2530) โคทุกตัวได้อยู่ในคอกผูกยืนโรงที่มีรางน้ำและอาหารแยกเฉพาะตัว ได้รับอาหารวันละ 2 ครั้ง คือ 6.00 น. และ 18.00 น. มีน้ำให้กินตลอดเวลา

3.3.3 การวิเคราะห์สถิติ

การศึกษาการสลายตัวของโภชนะภายในกระเพาะหมักโดยวิธีใช้ถุงไนล่อนของกากข้าวมอลต์แห้งและอาหารทดลองใช้วิธีวิเคราะห์วาเรียนซ์ (analysis of variance, ANOVA) ตามแผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (completely Randomized Design, CRD) และเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยวิธี Duncan's New Multiple Range test (Steel and Torrie, 1984) โดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SAS (มนต์ชัย, 2537)

3.4 การประเมินค่าการย่อยได้และพลังงานโดยวิธีวัดปริมาณแก๊สที่เกิดขึ้น (Gas production techniques)

ค่าการย่อยได้ของโภชนะในตัวสัตว์ มีความสัมพันธ์กับปริมาณแก๊สที่เกิดขึ้น ได้แก่ กรดไขมันระเหยได้ (volatile fatty acid, VFA) แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ (CO_2) และแก๊สมีเทน (CH_4) ซึ่งจะเกิดภายหลังเกิดกระบวนการหมักภายในกระเพาะหมักของโคนม จึงได้นำหลักการนี้มาประยุกต์ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ตามวิธีของ Menke and Steingass (1988)

3.4.1 วิธีการทดลอง

เก็บของเหลวจากกระเพาะหมักมาผสมกับสารละลาย ที่เตรียมไว้ (ภาพ 10) ดังตาราง 6 จากนั้นใช้ปิเปตอัตโนมัติดูดสารละลาย Rumen medium buffer ดังกล่าว 30 มิลลิลิตร ใส่ลงในหลอดแบบพิเศษคล้ายเข็มฉีดยา (syringe) ขนาดใหญ่ ความจุ 100 มิลลิลิตร ที่ปลายหลอดมีสายยางสั้น ๆ และคลิ้ปสำหรับปิดเปิดได้ ภายในหลอดมีตัวอย่างอาหารที่ต้องการทดสอบซึ่งบดผ่านตะแกรงขนาด 1 มิลลิเมตร ประมาณ 220 มิลลิกรัม นำไปบ่มในอ่างน้ำที่มีอุณหภูมิ 39 °C ซึ่งประกอบด้วยแกนหมุนเพื่อให้ตัวอย่างเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เพื่อจำลองสภาพภายในกระเพาะหมัก (ภาพ 11) อ่านค่าแก๊สที่เกิดขึ้นที่ 2 4 6 8 12 และ 24 ชั่วโมง บันทึกปริมาณแก๊สที่เกิดขึ้นและนำไปคำนวณโดยใช้สมการ

คำนวณอัตราการสลายตัวเช่นเดียวกับวิธีการใช้ถุงไนล่อน สำหรับค่าแก๊สสุทธิที่ 24 ชั่วโมง คำนวณได้จากสมการที่เสนอโดย Menke and Steingass (1988) ดังนี้คือ

$$GP(ml/200mgDM,\ 24\ hr) = \frac{[(V_{24}-V_0-GP_0)\ x200x\ (FH+FC)/2]}{W}$$

เมื่อ GP = ปริมาณแก๊ส (มิลลิลิตร) ที่เกิดขึ้นเมื่อ incubate 24 ชั่วโมง

V_{24} = ปริมาณแก๊สเมื่อ incubate ได้ 24 ชั่วโมง

V_0 = ปริมาตรส่วนผสมทั้งหมดที่อ่านก่อน incubate

GP_0 = ค่าเฉลี่ยของแก๊สที่เกิดในหลอด Blank ที่ 24 ชม.

FH = $44.43 / (GP_h-GP_0)$ ค่าปรับอาหารหยาบ

FC = $65.18 / (GP_c-GP_0)$ ค่าปรับอาหารข้น

W = น้ำหนักตัวอย่าง (มิลลิกรัมของวัตถุแห้ง)

ตาราง 6 ส่วนประกอบของ Rumen medium buffer ที่ใช้ในการศึกษาด้วยวิธีการวัดแก๊ส

สารเคมี	ปริมาตร (มิลลิลิตร) ต่อ 1 หลอด
น้ำกลั่น	10.0
Buffer solution	5.0
Macro mineral solution	5.0
Resazurin solution	0.025
Micro mineral solution	0.0025
Reduction solution	1.0
Rumen fluid	10.0

ปริมาณแก๊สสุทธิที่อ่านได้ ณ ชั่วโมงต่าง ๆ นำไปเข้าสมการเพื่อคำนวณอัตราการเกิดแก๊สเช่นเดียวกับการทดลองโดยใช้เทคนิคถุงไนล่อน นำค่าพารามิเตอร์ที่ได้ (A, B และ c) มาแทนค่าในสมการที่เสนอโดย Shem *et al.* (1995) เพื่อประเมินค่าวัตถุแห้งกินได้ วัตถุแห้งย่อยได้ที่สัตว์ได้รับ และอัตราการเจริญเติบโตเช่นเดียวกัน Menke and Steingass (1988) ได้เสนอสมการเพื่อทำนายค่าการย่อยได้ของอินทรียวัตถุ (organic matter digestibility, OMD) พลังงานใช้ประโยชน์ (metabolizable energy, ME) และพลังงานสุทธิเพื่อการให้นม (net energy of lactation, NE_L) ดังนี้คือ

$$OMD\ (\%) = 9.00 + 0.9991GP + 0.0595XP + 0.0181XA$$

$$ME\ (MJ/kg) = 1.06 + 0.157GP + 0.0084XP + 0.022XL - 0.0081XA$$

$$NE_L\ (MJ/kg) = -0.36 + 0.1149GP + 0.0054XP + 0.0139XL - 0.0054XA$$

เมื่อ GP = ปริมาณแก๊ส (มิลลิลิตร) ที่เกิดเมื่อ incubated 24 ชั่วโมง

XP = ปริมาณโปรตีน (กรัมต่อกิโลกรัมวัตถุแห้ง)

XL = ปริมาณลิกนิน (กรัมต่อกิโลกรัมวัตถุแห้ง)

XA = ปริมาณเถ้า (กรัมต่อกิโลกรัมวัตถุแห้ง)

3.4.2 สัตว์ทดลอง

สำหรับสัตว์ทดลองที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ โคนมระยะแห้งนม และไม่ให้ผลผลิต ลูกผสมพันธุ์พื้นเมือง x โฮลสไตน์ฟรีเซี่ยน เพศเมีย อายุ 4-7 ปี จำนวน 4 ตัว น้ำหนักตัว 380 ± 74 กิโลกรัม ที่ได้รับการเปิดท่อทางเดินอาหารบริเวณกระเพาะหมักโดยการเจาะกระเพาะฝัง Rumen fistula บริเวณสวาปด้ายซ้ายของตัวโค (ทัศนีย์ และเทอดชัย, 2530) โคทุกตัวได้อยู่ในคอกผูกยืนโรงที่มีรางน้ำและอาหารแยกเฉพาะตัว ได้รับอาหารวันละ 2 ครั้ง คือ 6.00 น. และ 18.00 น. มีน้ำให้กินตลอดเวลา

3.4.3 การวิเคราะห์สถิติ

การประเมินค่าพลังงานและการย่อยได้โดยวิธีวัดปริมาณแก๊สของกากข้าวมอลต์แห้งและอาหารทดลองใช้วิธีวิเคราะห์วาเรียนซ์ (analysis of variance, ANOVA) ตามแผนการทดลองแบบสุ่มตลอด (completely Randomized Design, CRD) และเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยวิธี Duncan's New Multiple Range test (Steel and Torrie, 1984) โดยโปรแกรมสำเร็จรูป SAS (มนต์ชัย, 2537)

ภาพ 10 อุปกรณ์สำหรับฉีดสารละลาย Rumen medium buffer เข้าหลอดวัดปริมาณแก๊ส

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

ภาพ 11 หลอดวัดปริมาณแก๊สขณะทำงานในอ่างน้ำปรับอุณหภูมิ

3.5 การศึกษาการย่อยได้ในตัวสัตว์ (*In vivo* digestibility)

การหาค่าการย่อยได้ของโภชนะของโคนมที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ วิธีการหาค่าการย่อยได้แบบดั้งเดิม (conventional method) และการหาค่าการย่อยได้โดยตัวสัตว์ภายในลำไส้เล็กด้วยวิธีการใช้สารบ่งชี้ (indicator method) ดังมีวิธีการดังนี้

3.5.1 การหาค่าการย่อยได้วิธีดั้งเดิม (Conventional method)

ให้โคทดลองได้รับอาหารที่ผสมกากข้าวมอลต์แห้งทั้ง 4 ระดับร่วมกับอาหารหยาบ คือหญ้ารูซี่ อัตราส่วนอาหารข้นต่ออาหารหยาบ (concentrates : roughages ratio) เท่ากับ 45 : 55 เมื่อคิดเป็นร้อยละของวัตถุแห้ง ในแต่ละคาบของการทดลอง (period) ใช้เวลาทั้งหมด 25 วัน โดย 21 วันแรกเพื่อให้โคทดลองและจุลินทรีย์ภายในกระเพาะหมักได้ปรับตัวให้เข้ากับอาหารทดลองที่ได้รับ (preliminary period) และ 4 วันสุดท้ายสำหรับเก็บข้อมูล (collection period) บันทึกปริมาณอาหารที่กินและมูลที่ขับออกมา สุ่มเก็บตัวอย่างอาหารและมูล (5 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักสด) เพื่อเก็บไว้วิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมี นำค่าที่ได้จากการวิเคราะห์มาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์การย่อยได้ปรากฏจากสมการ (บุญล้อม, 2540)

$$\text{สัมประสิทธิ์การย่อยได้ (\%)} = \frac{\text{โภชนะที่กิน} - \text{โภชนะที่ขับออก}}{\text{โภชนะที่กิน}} \times 100$$

ประเมินค่าโภชนะย่อยได้รวม (Total Digestible Nutrient, TDN) จากสมการ

$$TDN = DCP + DNDF + DNFC + 2.25xDEE$$

เมื่อ DCP = ไนโตรเจนฟรีเอ็กซ์แทรกที่ย่อยได้
DNDF = เยื่อใยที่ละลายในด่างที่ย่อยได้
DNFC = คาร์โบไฮเดรตที่ไม่ใช่เยื่อใยที่ย่อยได้
DEE = ไขมันที่ย่อยได้

คำนวณค่าพลังงานรวม (gross energy, GE) พลังงานใช้ประโยชน์ (metabolizable energy, ME) และพลังสุทธิเพื่อการให้นม (net energy for lactation, NE_L) จากสมการที่เสนอโดย Kellner *et al.* (1984)

$$GE(MJ/kg) = 0.242CP + 0.0366EE + 0.0209CF + 0.0170NFE$$
$$ME(MJ/kg) = 0.0152DCP + 0.0342DEE + 0.0128DCF + 0.0159DNFE$$
$$NE_L(MJ/kg) = 0.4632 + 0.0024q \times ME$$

เมื่อ DNFE = ไนโตรเจนฟรีเอ็กซ์แทรกที่ย่อยได้
q = (ME/GE) x 100

3.5.2 การหาค่าการย่อยได้วิธีการใช้สารบ่งชี้ (Indicator method)

ในการศึกษาการย่อยได้จริงภายในลำไส้เล็กของโคนม ไม่สามารถวัดปริมาณอาหารที่เดินทางผ่านทางเดินอาหารบริเวณดังกล่าวได้อย่างชัดเจน ดังนั้นการใช้สารบ่งชี้ (marker) เพื่อเป็นค่าดัชนีวัดปริมาณอาหารที่เดินทางผ่านลำไส้เล็กน่าจะเป็นวิธีการที่เหมาะสม

3.5.2.1 วิธีการทดลอง

การวัดค่าการย่อยได้ด้วยวิธีการใช้สารบ่งชี้จะดำเนินการต่อเนื่องภายหลังเสร็จกระบวนการเก็บตัวอย่างเพื่อหาค่าย่อยได้ปรากฏ โดยการเก็บตัวอย่างจากลำไส้เล็กส่วนต้นและส่วนปลายที่ได้สอดท่อรูปตัวที (T-shaped cannula) เก็บตัวอย่างเป็นระยะเวลา 4 วัน เพื่อให้ได้ตัวแทนของตัวอย่างทั้ง 24 ชั่วโมงโดยมีตารางเวลาเก็บตัวอย่างดังที่ได้แสดงไว้ในตาราง 7

ตาราง 7 ช่วงเวลาเก็บตัวอย่างจากลำไส้เล็กของการทดลองหาค่าการย่อยได้โดยวิธีใช้สารบ่งชี้

วัน	ช่วงเวลา (น.)					
1	06.00	10.00	14.00	18.00	22.00	02.00
2	07.00	11.00	15.00	19.00	23.00	03.00
3	08.00	12.00	16.00	20.00	24.00	04.00
4	09.00	13.00	17.00	21.00	01.00	05.00

ตัวอย่างที่เก็บในแต่ละครั้งให้ได้ปริมาณ 200 - 250 มิลลิลิตร หรือใช้เวลาในการเก็บประมาณ 45 นาทีต่อครั้ง และนำตัวอย่างมารวมกัน เก็บไว้ในตู้แช่แข็งอุณหภูมิ –20 °C (freezer) เพื่อรอการวิเคราะห์องค์ประกอบทางเคมีและหาค่าความเข้มข้นของสารบ่งชี้ในตัวอย่างต่อไป นำค่าที่ได้จากการวิเคราะห์มาเข้าสมการเพื่อหาค่าการย่อยได้ (เทอดชัย, 2540) ดังนี้

$$\text{สัมประสิทธิ์การย่อยได้ (\%)} = 100\text{-}100\frac{\text{\% สารบ่งชี้ใน duodenum}}{\text{\% สารบ่งชี้ใน ileum}} \times \frac{\text{\% โภชนะใน ileum}}{\text{\% โภชนะใน duodenum}}$$

3.5.3 การศึกษาสภาพภายในกระเพาะหมัก

เก็บตัวอย่างของเหลวภายในกระเพาะหมัก (Rumen fluid) ที่เวลา 05.00 07.00 08.00 09.00 และ 11.00 น. นำไปปั่นเหวี่ยงใส (centrifuge) ที่ความเร็ว 3000 รอบต่อนาที จากนั้นใช้ปิเปตขนาด 1 มิลลิลิตรดูดเอาเฉพาะส่วนน้ำใสๆข้างบน (supernatant) เพื่อวิเคราะห์ปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจนที่เกิดขึ้นในกระเพาะหมักตามวิธี conway method (Voigt und Steger, 1967) (ภาพ 12) วัดค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ภายในกระเพาะหมักด้วย pH meter และวัดปริมาณกรดไขมันระเหยได้ (volatile fatty acid, VFA) ที่เกิดขึ้นภายในกระเพาะหมักโดยใช้เครื่องมือ gas chromatography

3.5.4 สัตว์ทดลอง

สำหรับสัตว์ทดลองที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ โคนมระยะแห้งนม และไม่ให้ผลผลิต ลูกผสมพันธุ์พื้นเมือง x โฮลสไตน์ฟรีเซี่ยน เพศเมีย อายุ 4-7 ปี จำนวน 4 ตัว น้ำหนักตัว 380 ± 74 กิโลกรัม ที่ได้รับการเปิดท่อทางเดินอาหารบริเวณกระเพาะหมักโดยการเจาะกระเพาะฝัง Rumen fistula บริเวณสวาบด้ายซ้ายของตัวโค (ทัศนีย์ และเทอดชัย, 2530) และเปิดทางเดินอาหารบริเวณลำไส้เล็กส่วนต้นและส่วนปลาย (ทัศนีย์ และเทอดชัย, 2532) โคทุกตัวได้อยู่ในคอกผูกยืนโรงที่มีรางน้ำและอาหารแยกเฉพาะตัว ได้รับอาหารวันละ 2 ครั้ง คือ 6.00 น. และ 18.00 น. มีน้ำให้กินตลอดเวลา

3.5.5 การวิเคราะห์สถิติ

การศึกษาการย่อยได้ในตัวสัตว์ของกากข้าวมอลต์แห้งและอาหารทดลองใช้วิธีวิเคราะห์วาเรียนซ์ (analysis of variance, ANOVA) ตามแผนการทดลองแบบจัตุรัสละติน (latin Square Design, LSD) และเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยวิธี Duncan's New Multiple Range test (Steel and Torrie, 1984) โดยการใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SAS (มนต์ชัย, 2537)

ภาพ 12 การวัดปริมาณแอมโมเนียไนโตรเจนด้วยวิธีการ conway method.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University

3.6 สถานที่ทำการทดลอง

1. ฟาร์มทดลองหมวดโคนม สถานีวิจัยและฝึกอบรมการเกษตรแม่เหียะ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. ห้องปฏิบัติการอาหารสัตว์ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3. ห้องปฏิบัติการกลาง คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3.7 ระยะเวลาในการทดลอง

ใช้เวลาในการทดลอง 12 เดือน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2544 - เมษายน 2545

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ Chiang Mai University